

Реферат на тему: "Рилєєв Кіндратій Федорович — життя та творчість"

Кіндрат Рилєєв

Реферат з світової літератури

РИЛЄЄВ Кіндратій Федорович — життя та творчість

РИЛЄЄВ. Кіндратій Федорович [18(29). IX.1795, с. Батово Софійського в. Петербурзької губ.— 13(25).VII.1826, Петербург] — поет. Декабрист. З 1801 по 1814 р. Р. учився в 1-м кадетському корпусі в Петербурзі. Тут його застали звістка про напад Наполеона на Росію, про просування французів до Москви, про перемогу російських військ над грізним ворогом. Як і багато хто його однолітки, Р. рвався на фронт. Патріотична наснага спонукує його взятися за перо, і він пише оди "Любов до вітчизни" (1813) і "Князю Смоленському" (1814), прозаїчну "Переможну пісню героям" (1813) і ін. Незважаючи на схематичність побудови й у цілому учнівський характер цих добутоків, у них передчувається майбутній Р. Молодий поет славить героя-патріота, що жертвує усім заради вітчизни. Міняючись, збагачуючи, цей образ буде жити у віршах поета-декабриста. "Володимир, Мінін і Пожарський, Великий Петро і Задунайський", що згадувалися в оді "Любов до вітчизни", знайдуть місце у творчості зрілого Р. Володимирові і Петрові він присвятить думи. "Пожарський і Мінін" і "Румянцев" будуть фігурувати в його творчих планах, що залишилися незвершеними.

У 1814 р. Р. одержав чин прапорщика й у складі резервної артилерійської бригади взяв участь у закордонних походах російської армії. Перебування в Німеччині, Швейцарії й особливо у Франції не пройшло безвісти для молодого офіцера. Пізніше він показав на слідстві: "Вільнодумством... заразився я під час походів у Францію в 1814 і 1815 роках..." (Повстання декабристів, —М.; Л., 1925.-Т. 1.— С. 156). Після повернення в Росію Р. зі своєю ротою був спрямований в Острогожський у. Воронізької губ., де провів кілька років. Тут відбулося його знайомство з Н. М. Тевяшевою, що незабаром стала його дружиною.

Як і інші передові офіцери, Р. тяготився аракчєєвськими порядками, що панували в армії після закінчення війни. "Для нинішньої служби потрібні негідники,— писав він матері,— а я, радий, що не можу ним бути..." У 1818 р. Р. іде у відставку і незабаром переїжджає в Петербург. Він зближається зі столичними літераторами, у числі яких були майбутні декабристи В.К.Кюхельбекер і Ф. Н. Глинка. Восени 1820 р. у журналі "Невський глядач" була надрукована сатира "До тимчасового правителя", що потрясла сучасників своєю цивільною сміливістю і миттєво зробила знаменитим ім'я вчора ще мало кому відомого поета. У "гордовитому тимчасовому правителі, і підлому, і підступному", "шаленому тирані рідної країни своєї", лицемірно прагнучому "від погляду загальної причини зла укрити", "негіднику", що "стис... волю" народу, "податком важким довів до убогості, / Селища позбавив їхньої колишньої краси", Росія

узнала всесильного царського фаворита Л.А. Аракчєєва (Повне зібрання віршів — С. 57-58). І цьому чудовиську, перед яким, по пізніших словах Герцена, тріпотіла вся країна, Р. вимовив грізне пророцтво — загибель від руки нового Брута чи Катона і "розлютованого тиранствами" народу. Р. підписав сатиру своїм повним ім'ям, як би підкреслюючи готовність відповісти за свій виступ. Але Аракчєєв не зважився привселюдно довідатися про себе у відразливому образі, створеному Р., і це врятувало сміливця. "Це був перший удар, нанесений Рилєєвим самовладі", — писав Н.А. Бєстужєв. Сатира "До тимчасового правителя" "навчила і показала, що можна говорити істину, не побоюючись; можна судити про дії влади і викликати сильних на суд народний. З цього вірша почалося політичне поприще Рилєєва" (Письменники-декабристи в спогадах сучасників.-М., 1980.-Т. II.— С. 66).

Вірші, написані Р. у 20 р., характеризують його як поборника і співака цивільної мужності. Одну зі своїх од він так і назвав — "Цивільна мужність" (1823).

Вища доблесть і заслуга перед народом у його очах — це діяльність борця за звільнення власної країни. Славний вождь, що здобув славу в боях з чужоземними ордами, "але подвиг воїна гігантський / І сором убитих ним ворогів / У суді розуму, у суді століть — / Ніщо перед доблестю цивільною" (Повне зібрання віршів — С. 92).

Особливе місце у творчості Р. займає поетичний цикл "Думи", що створювався в 1821-1823 р., а в 1825 р. був випущений окремою книгою. У передмові до цієї книги Р. пояснив походження й особливості жанру складових її віршів і ціль, що він прагнув досягти: "Нагадувати юнацтву про подвиги предків, знайомити його з ясновельможними епохами народної історії, здружити любов до батьківщини з першими враженнями пам'яті — от вірний спосіб для прищеплювання народу сильної прихильності до батьківщини..." (Думи.— С. 7). З афористичною точністю і глибиною сформулював цю мету А.А. Бєстужєв, заявивши в "Полярній зірці", що "Рилєєв, автор дум або гімнів історичних, пробив нову стежку в російському віршуванні, обравши ціллю збуджувати доблесті співгромадян подвигами предків" (Полярна зірка.-М.; Л., 1960.— С. 23).

Центральне місце в думках займають образи борців за незалежність батьківщини і волю народу, борців проти деспотизму і гноблення. Поет захоплюється мужністю Святослава, Мстислава Удалого, Дмитра Донського, Єрмака, Івана Сусаніна. Особливо дорогий йому Волинський, утілення "доблесті цивільної", "вітчизни вірний син", "заклятий ворог Ганебного неправосуддя". Ні сумніву, що думки, що висловлює Волинський: "Славний кончина за народ!.. За істину святу / И страта мені буде торжеством!", його готовність, "любов'ю до батьківщини дихаючи", усі для неї перенести, "виконати обов'язок святий", ставши "за страждених — залізними грудьми" (Думи.— С. 84-87), — усе це були переконання самого Р. Свій ідеал, поета, "правди вірного жреця", "шанувальника полум'яного добра", "органа істини священної", що "вище усіх на світі благ/ Суспільне благо ставив / Верб вогненних своїх віршах / Святу чесноту славив", завжди залишався "гнаних обороною / И зла непримиренним ворогом", Р. втілює у думі "Державін" (Думи.— С. 91-95). Установка на повчання, на

виховання позитивним прикладом перешкодила історично вірному зображенню в думках подій і діячів минулого. Численні анахронізми, що знайшли собі місце в цих віршах, викликали різку критику Пушкіна. Протиріччя творчого методу Р. глибоко пояснив Н.П. Огарьов: "У "думах" він поставив собі неможливу задачу сполучення історичного патріотизму з цивільними поняттями свого часу; звідси вийшло помилкове зображення історичних облич заради постановки на перший план глибоко зжився з поетом цивільної ідеї" (Думи.— С. 129). Величезна популярність рилеєвських дум свідчила про своєчасність цих добутоків і дієвості засобів, до яких звернувся поет. Вважаючи з критикою, який піддав думи Пушкін, і визнаючи під його впливом слабості деяких з них, Р. проте залишався "переконаний душевно, що "єрмак", "матвеев", "волинський", "годунов" і ним подібні гарні і можуть бути корисні не для одних дітей".

Особливе місце в циклі займає "Іван Сусанін", єдина дума Р., у центрі якої стоїть не цар, не князь, не вельможа, що думає принести темним безмовним масам волю, освіту, а людина з народу, що служить правій справі, як він його розуміє,— рятує царя "для Росії". Сусанін, безперечно, самий історично правдивий характер із усіх, котрого ми бачимо в думах. Не випадково Пушкін не поширив свою критику на цей вірш. Не випадково і те, що, воно зробило значний вплив на пізніші добутки літератури і мистецтва, у тому числі і на М. І. Глинку. Цю думу любив А. І. Ульянов.

Показова наступна доля книги Р. В роки миколаївської реакції "Думи", за свідченням А. І. Герцена, "не виходило з рук", їх можна було знайти в руках молодих людей у самих віддалених областях імперії. Ціле покоління підпало під вплив "цієї палкої юнацької пропаганди". У 1860 р. після десятиліть "рабового мовчання", що оточувало ім'я і добутки Р., знаменитий збірник був перевиданий у Вільній російській друкарні в Лондоні. "Ми друкуємо "думи" Рилеєва,— писав тоді Огарьов,— як історичний пам'ятник, якому не повинно зникнути, пам'ятник геройського часу російського життя" (Думи.— С. 126).

Згодом Р., мабуть, сам усе більш відчував, що відтворення історичної дійсності в думах терпіло збиток через прагнення сполучити її з пропагандою цивільних ідей своєї епохи, а пропаганда цивільних ідей не укладається в ложі історичних сюжетів. Р. став втрачати інтерес до створеного ним виду лірики. Великий план, складений ним і який включав теми для двох десятків дум, залишився нереалізованим. Деякі Р. почав писати, але не довів до кінця, до роботи над іншими навіть не приступав.

У 1823 р. створюється поема "Войнаровський", що знаменувала собою значні зрушення, що відбувалися у творчому методі Р. У "Войнаровському" уже немає того злиття автора з героєм, у вуста якого поет вкладає свої думки і переконання, що було характерно для дум. Поет і його герої по-різному дивляться на те що відбувається, по-різному оцінюють його. Не декларації героя складають істинний зміст поеми, а оповідання, хід подій, яким вона присвячена. У ряді російських романтичних поем "Войнаровський" був навряд чи не першою спробою сполучення цивільної ідеї зі спрямованістю до психологічного аналізу. Перш, ніж хто-небудь інший, своєрідність рилеєвської поеми відзначив Пушкін. "Рилеєва "войнаровський" незрівнянно краще

всіх його "дум",— писав він,— склад його змужнів і стає щирим-оповідальним, чого в нас майже ще ні" (Пушкін А.С. Повне зібрання творів— М.; Л., 1937.— Т. XIII— С. 84-85). Пушкін високо оцінив прагнення Р. опанувати широким матеріалом, робити масштабні узагальнення, засновані на більш глибокому, чим колись, проникненні в характер людини. Творчі шукання Р. велися в тому напрямку, що, з погляду Пушкіна, було найважливішим і найбільш перспективним. Тому він і говорив, що "ця поема потрібна була для нашої словесності" (Там же.— С. 134). Вона виявилася "потрібна" і самому Пушкіну: з міркуваннями про "Войнаровського" зв'язаний задум його поеми "Полтава".

Підбадьорений високою оцінкою, що одержала в Пушкіна перша поема; Р. писав йому: "Дуже радий, що "войнаровський" сподобався тобі. У цьому роді я почав "Наливайку"...". Поему "Наливайко", "освячену боротьбі українського народу проти польських гнобителів у XVI в., Р. не довелось завершити. Судячи зі збереженого уривкам, велике місце в ній повинне було зайняти зображення картин народного життя і побуту, участі народних мас у національно-визвольній боротьбі. В головному герої поеми підкреслена його близькість до народу, готовність віддати життя боротьбі за звільнення народу від іноземного ярма.

Наливайко вимовляє слова, що стали крилатими: "Відомо мені: погибель чекає / Того, хто перший повстає / На защемлювачів народу,— / Доля мене вже прирекла, / Але де, скажи, коли була / Без жертв куплена воля?" (Повне зібрання творів— С. 233-234). Декабрист Н. А. Бестужев побачив у них вказівника на "майбутній жереб" поета, і Р. погодився з ним. "Вір мені,— сказав він,— що щодня переконує мене в необхідності моїх дій, а майбутньої погибелі, яку ми повинні купити нашу першу спробу для волі Росії" (Письменники-декабристи в спогадах сучасників.— Т. П.— С. 62). Скорботні настрої, що пролунали в "Стансах" (1824) і деяких інших віршах Р., не були даниною романтичної традиції: за ними стоять роздуми і про власну долю, і про долю свого покоління.

Однієї із самих значних з своєрідних сторінок декабристської поезії були агітаційні пісні, що Р. писав у співавторстві з А. А. Бестужев. У них почата спроба перебороти пропасті, що відокремлювала дворянських революціонерів від мовчащої, що лише пробуджувалася для боротьби селянської Росії, спроба виразити народне відношення до кріпосницького режиму, думи і сподівання пригноблених мовою самого народу.

Звертання з революційною проповіддю до народу було давнім, виношеним виміром Р. По його власному твердженню, він і думи збирався "поширити між простим народом нашим" (Думи.— С. 141). Але думи передбачали, наявність у читачів того культурного рівня, якого простий народ ще не досяг. Для звертання до нього були потрібні інші образи і стилістичні засоби, і вони були знайдені в агітаційних піснях. Збереглися свідчення популярності цих добутоків у середовищі "простолюдинів, що бачили в них вірне зображення свого дійсного положення і можливість поліпшення в майбутньому" (Письменники-декабристи в спогадах сучасників.— Т. П.— С. 79). Не випадково вони викликали особливу злість влади і в офіційній "Розписі державним злочинцям" Р. особливо ставилося в провину те, що він "сам складав і поширював обурливі пісні і

вірші" (Декабристи.-М.; Л., 1926. — С. 442).

Незадовго до повстання Р. написав свій знаменитий вірш "Чи я буду у фатальний час". Герцен і Огарьов опублікували його в "Полярній зірці" під назвою "Громадянин", і назва це за ним закріпилося. "Громадянин" — це політична прокламація, вірш із відкрито агітаційною установкою. У ньому Р. звернувся з гнівним докором до тих, хто, "у ганебному ледарстві тягнучи своє століття молодим", "не готуються для майбутньої боротьби за пригноблену волю людини" (Повне зібрання творів— С. 97). Політична актуальність проблеми, поставленої з великою узагальнюючою силою, пристрасність і схвильованість ліричної інтонації, висока художня майстерність зробили "Громадянина" самим популярним добутком Р. Його вплив на російський визвольний рух давався взнаки протягом наступних десятиліть. Н. В. Шелгунов цитував його в революційно-демократичній прокламації "До молодого покоління". Стих "Ганьбити громадянина сан" був використаний В. І. Ленін у роботі "Що робити?".

Вступивши в 1823 р. у Північне суспільство, Р. незабаром висунувся в число його керівників. Від помірковано конституційно-монархічних позицій він еволюціонував до республіканського. У дні, що передували 14 грудня, квартира Р. і Бестужева стала штабом повстання, що готувалося. Р. переконував коливних, наполягав на необхідності рішучих дій. Арештований і ув'язнений у Петропавловський замок, Р. у листі до царя узяв усю провину на себе і намагався, як міг, врятувати своїх товаришів. "Признаюся щиросердно, що я сам себе визнаю найголовнішим винуватцем події 14 грудня, тому що... я міг зупинити це і не тільки того не подумав зробити, а навпроти, ще злочинністю своєю служив для інших, особливо для своєї галузі згубним прикладом". "Я винуватіший з усіх...— переконував він пануючи.— Прошу тебе, государ, прости їх... Страти мене одного..." (Повстання декабристів.— Т. 1.— С. 185).

Він був страчений 13 липня 1826 р.

"Я не знавав іншої людини, що володів би такою притягальною силою, як Рилєєв" (Письменники-декабристи в спогадах сучасників.— Т. 2.— С. 43). Ці слова А. В. Нікітенко передають думку, що проходить через більшість спогадів про поета-декабриста, поета-громадянина. На віршах Р. виховувалися наступні покоління борців за волю Росії. Ім'я Р. було для них, по вираженню Огарьова, "доблесним завітом і зіркою що веде" (Думи,— С. 124).